

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/226/200/94

- **1994 – ROK BEZ WYDARZEŃ
I POLITYCZNYCH INDYWIDUALNOŚCI**
- **PROGNOZY NA ROK 1995**

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Co w mijającym roku szczególnie silnie przykuło uwagę Polaków, zostało wyjątkowo dobrze zapamiętane? Otóż, jak wynika z odpowiedzi respondentów grudniowego sondażu¹, żadne wydarzenie mijającego roku nie zapisało się szczególnie w ich pamięci.

WYDARZENIE ROKU 1994		CBOS
▶ Wydarzenia dotyczące stosunków Polski z NATO	7%	
▶ Wydarzenia dotyczące stosunków Polski z Unią Europejską	3%	
▶ Wybory samorządowe	2%	
▲ Nie było takiego wydarzenia	18%	
▲ Trudno powiedzieć, nie wiem, nie interesuję się	54%	

Było to pytanie otwarte, co znaczy, że ankietrzy notowali swobodne wypowiedzi respondentów. Najliczniejsza okazała się grupa ankietowanych, którzy nie potrafili wskazać wydarzenia roku 1994. Niemal co piąty badany uważał zaś, że w mijającym roku w dziedzinie spraw publicznych nie wydarzyło się nic szczególnego, zasługującego na podkreślenie i zapamiętanie.

Rok temu sytuacja przedstawiała się zgoła inaczej: 67% badanych wymieniło wówczas wybory lub fakty, które bezpośrednio się z nimi wiązały. Wybory są więc czymś dostatecznie doniosłym w życiu społeczeństwa, aby nazwać je "wydarzeniem roku". Dodajmy jednak, iż uwaga ta nie odnosi się do **wyborów samorządowych**, które odbyły się przecież w 1994 roku i w zasadzie w ogóle nie zostały przez respondentów dostrzeżone wśród najważniejszych wydarzeń tego roku.

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (55) zrealizowano w dniach 2-6 grudnia '94, na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków (N=1164).

Podobnie jak obecnie przedstawiał się rozkład odpowiedzi na to pytanie dwa lata temu - u schyłku roku 1992. Na zmianę rządu (Olszewski-Suchocka) wskazało wówczas 11% badanych, jednak największy był odsetek odpowiedzi "trudno powiedzieć" (48%).

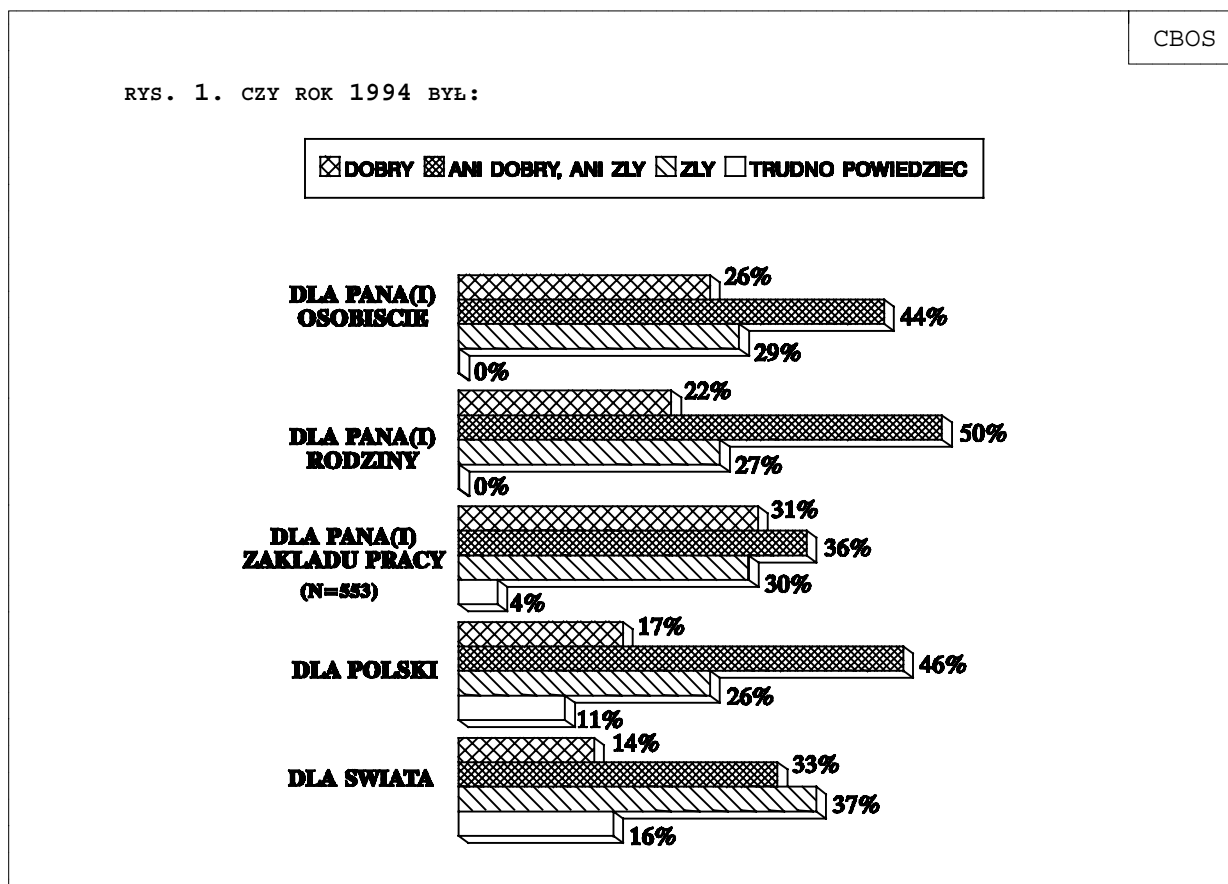
Podobnie jak w przypadku wydarzenia roku, częściej niż w poprzednich latach respondenci nie potrafili lub nie chcieli wskazać "polityka roku 1994". W ubiegłorocznym rankingu zwyciężyła Hanna Suchocka (14%), nieznacznie tylko wyprzedzając Waldemara Pawlaka (12%) i Krzysztofa Skubiszewskiego (10%). Obecnie stawka okazała się jeszcze bardziej wyrównana - różnice między czołowymi kandydatami na polityka roku są minimalne.

		CBOS
POLITYK ROKU 1994		
◆ Andrzej Olechowski	9%	
◆ Jacek Kuroń	8%	
◆ Aleksander Kwaśniewski	8%	
◆ Waldemar Pawlak	6%	
◆ Lech Wałęsa	5%	
◆ Tadeusz Zieliński	4%	
◆ Józef Oleksy	3%	
▲ Nikt, żaden z polityków nie zasługuje na to miano	19%	(1993 - 14%, 1992 - 16%)
▲ Trudno powiedzieć, nie wiem, nie interesuję się	28%	(1993 - 19%, 1992 - 23%)

Konkurencja wśród czołowych polityków mijającego roku jest więc bardzo duża, równocześnie jednak żaden z nich nie zebrał nawet 10% głosów respondentów. Prawie połowa badanych albo wstrzymała się od sformułowania opinii, albo odpowiedziała wprost, że żaden z polityków nie zasługuje na to wyróżnienie. Dwa lata temu tytuł komunikatu brzmiał: "(...) Polityk roku - nieobecny". Wówczas lider rankingu - Jacek Kuroń - zebrał 14% głosów respondentów. "Rok bez wydarzeń" jest więc także w znacznej mierze pozbawiony politycznych indywidualności.

Andrzej Olechowski przewodzi stawce najpopularniejszych polityków minionego roku. Potwierdza to wcześniejsze obserwacje, wskazujące na znaczący wzrost pod koniec roku popularności tego polityka. Poprzednik Olechowskiego na stanowisku ministra spraw zagranicznych - Krzysztof Skubiszewski - w ubiegłym roku był trzeci na liście, lecz pozycję tę uzyskał dzięki 10-procentowemu poparciu respondentów. Obecnie taki rezultat dałby mu pozycję lidera.

Retrospektywnej ocenie minionego roku służy zespół wskaźników odnoszących się do rozmaitych dziedzin życia publicznego oraz spraw osobistych. Uzyskane na ich podstawie oceny najczęściej plasują się w środku skali: 1994 nie był "ani dobry, ani zły". Liczba ocen negatywnych jest jednak na ogół większa niż pozytywnych.

Stosunkowo najlepiej wypadła ocena sytuacji w zakładach pracy respondentów (na to pytanie nie odpowiadało jednak wiele grup osób, np. bezrobotni), najgorszy zaś okazuje się bilans roku w perspektywie ogólnoswiatowej. Generalnie, pozytywne oceny nieco częściej dotyczyły sfery prywatnej (sprawy osobiste, rodzinne, praca) niż spraw publicznych.

W sprawach prywatnych lepsze od innych oceny mijającego roku formułowały osoby młode, mieszkańcy dużych miast, respondenci z wykształceniem średnim lub wyższym. Rzecz jasna, ocena jest tym wyższa, im wyższe dochody w rodzinach badanych. Ku opinii, że 1994 był rokiem szczególnie niepomysłnym, najczęściej skłaniali się respondenci nisko sytuowani oraz znajdujący się w trudnej sytuacji życiowej (bezrobotni). Ponadprzeciętną skłonność do takich ocen wykazały też osoby z wykształceniem podstawowym, robotnicy niewykwalifikowani, rolnicy oraz gospodynie domowe. Badani deklarujący poglądy prawicowe na ogół wyrażają więcej zadowolenia w ocenach odchodzącego roku niż ci, którym bliska jest opcja lewicowa.

Na szczególną uwagę zasługuje społeczno-demograficzne uwarunkowanie negatywnych ocen sytuacji na świecie w mijającym roku. Największą skłonność do takich ocen wykazali respondenci z wykształceniem średnim i wyższym, uczniowie i studenci, osoby o wysokich dochodach - a więc grupy, które wcześniej wyróżniały się zadowoleniem w dziedzinie spraw prywatnych, osobistych. Istotną rolę może odgrywać tu poziom zainteresowania polityką i sprawami publicznymi.

W porównaniu z analogicznymi ocenami formułowanymi rok temu, w grudniu '93, obecnie mamy do czynienia z **mniejszym krytycyzmem**. Słabszy, aczkolwiek zauważalny jest wzrost liczby ocen pozytywnych.

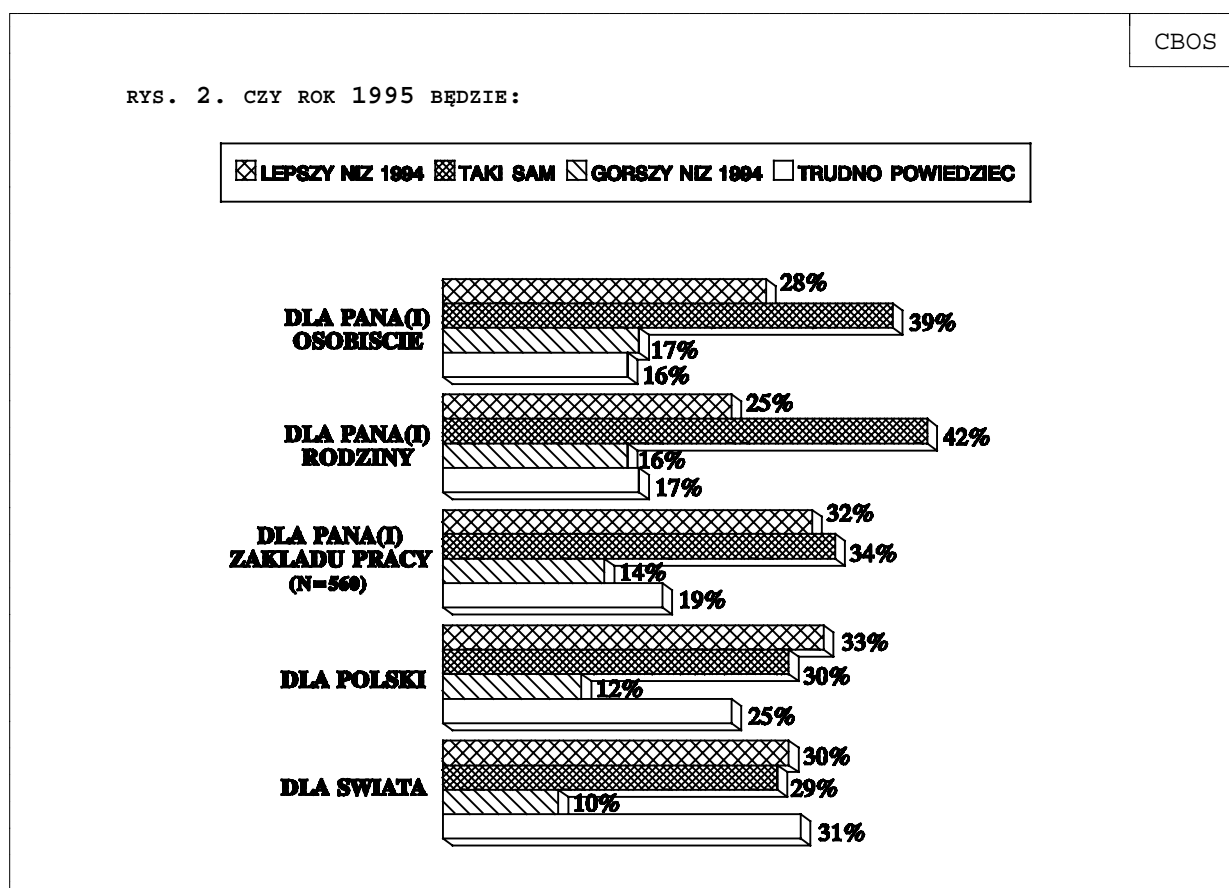
Tabela 1

w procentach

Oceny mijającego roku dotyczące spraw:	Wskazania respondentów pod koniec roku:						
	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
- osobistych							
pozytywna	46	42	36	22	20	23	26
ani dobra, ani zła	33	39	35	37	38	41	44
negatywna	21	18	28	41	41	36	29
Trudno powiedzieć	0	1	2	1	1	0	0
- rodzinnych							
pozytywna	42	42	33	18	17	18	22
ani dobra, ani zła	41	43	40	44	44	50	50
negatywna	16	14	25	36	38	32	27
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	1	0	0
- zakładu pracy							
pozytywna	37	28	30	18	22	26	31
ani dobra, ani zła	37	35	23	21	32	33	36
negatywna	16	23	40	57	41	36	30
Trudno powiedzieć	9	13	6	3	5	5	4
- kraju							
pozytywna	12	62	27	12	9	14	17
ani dobra, ani zła	33	19	30	28	33	41	46
negatywna	49	13	32	53	53	36	26
Trudno powiedzieć	5	5	11	6	5	9	11
- świata							
pozytywna	50	61	37	22	12	12	14
ani dobra, ani zła	29	20	24	28	25	30	33
negatywna	7	6	17	33	50	41	37
Trudno powiedzieć	14	13	21	16	13	17	16

W porównaniu z rokiem ubiegłym o 5 punktów procentowych wzrósł odsetek ocen pozytywnych dotyczących spraw zakładu pracy, o 4 punkty - spraw rodzinnych. Pozostałe oceny poprawiły się w mniejszym stopniu. Mijający rok był więc w opinii badanych nieco lepszy od poprzedniego. Jego sumaryczna ocena (jeśli chodzi o sprawy prywatne oraz sprawy kraju) wydaje się też lepsza od oceny roku 1992 i 1991: mniej jest obecnie opinii negatywnych, systematycznie zaś rośnie liczba odpowiedzi "ani dobry, ani zły". Wynikałoby z tego, że określenie "rok bez wydarzeń" nie jest wcale jednoznacznie negatywne - może wszakże oznaczać oczekiwane od dawna poczucie stabilizacji.

Swoistą weryfikacją ocen mijającego roku są prognozy na rok następny, odnoszące się do analogicznych dziedzin życia. O ile w naszym myśleniu o mijających 12 miesiącach więcej jest krytycyzmu niż zadowolenia, o tyle w prognozach optymizm przeważa nad pesymizmem, choć najliczniejsza jest grupa osób oczekujących, że sytuacja pozostanie bez zmian.

Wraz ze wzrostem wykształcenia respondentów oraz poprawą ich samooceny dotyczącej warunków materialnych rośnie optymizm w odniesieniu do sytuacji w ich najbliższym otoczeniu. W przypadku prognoz dotyczących kraju i świata zależność ta - jak się wydaje - nie istnieje lub jest słabsza.

Tabela 2

w procentach

Jaki będzie rok następny w sprawach:	Prognozy na rok:				
	1991	1992	1993	1994	1995
- osobistych					
lepszy	42	30	18	39	28
taki sam	20	28	28	34	39
gorszy	18	23	42	14	17
Trudno powiedzieć	19	18	12	13	16
- rodzinnych					
lepszy	41	29	16	37	25
taki sam	19	31	31	36	42
gorszy	19	22	41	14	16
Trudno powiedzieć	21	18	12	13	17
- zakładu pracy					
lepszy	32	24	16	33	32
taki sam	18	25	25	33	34
gorszy	21	29	42	19	14
Trudno powiedzieć	27	21	17	15	19
- kraju					
lepszy	44	35	21	44	33
taki sam	11	22	21	24	30
gorszy	18	19	40	12	12
Trudno powiedzieć	27	24	18	20	25
- świata					
lepszy	39	35	22	36	30
taki sam	13	25	24	25	29
gorszy	10	9	25	11	10
Trudno powiedzieć	37	31	29	28	31

Najgorsze oczekiwania wiązaliśmy z rokiem 1993 - rekordowo, jak dotąd, niski był wówczas poziom optymizmu, rekordowo wysoki zaś poziom pesymizmu. Rok później sytuacja znacznie się poprawiła, a obecnie - zwłaszcza w prognozach dotyczących spraw rodzinnych i spraw kraju - uległa kolejnemu pogorszeniu. Wciąż jednak rezultaty poprawy sprzed roku nie zostały zniwelowane - po roku 1995 spodziewamy się więcej dobrego niż po 1993. Jeśli zaś za miarę przyjąć poziom pesymizmu, to rok 1995 zapowiada się lepiej od czterech poprzednich.

Kondycja psychiczna Polaków

Przyjrzyjmy się, jakie konkretne uczucia kryją się za ocenami 1994 roku.

Tabela 3

w procentach

Jak często w ciągu mijającego roku doznawał(a) Pan(i) następujących uczuć:	Wskazania respondentów			
	bardzo często	często	rzadko	prawie wcale, wcale
- czuł(a) się Pan(i) nieszczęśliwy(a), był(a) Pan(i) w depresji	8	24	38	29
- był(a) Pan(i) dumny(a) ze swoich osiągnięć	2	18	45	33
- poczuł(a) Pan(i) pewność, że wszystko układa się dobrze	1	21	48	29
- czuł(a) się Pan(i) zniechęcony(a), znużony(a)	9	40	36	14
- był(a) Pan(i) zdenerwowany(a), rozdrażniony(a)	16	48	28	7
- czuł(a) się Pan(i) bezradny(a)	8	31	38	22
- ogarniała Pana(ią) wściekłość, miał(a) Pan(i) ochotę, aby wszystko rozwalić	10	26	30	33
- był(a) Pan(i) zadowolony(a), bo coś się udało, powiodło się w życiu	2	22	55	21
- był(a) Pan(i) szczególnie czymś zaciekawiony(a), zainteresowany(a), podekscytowany(a)	2	24	43	31
- czuł(a) się Pan(i) jako obywatel(ka) wyraźnie lekceważony(a) przez władzę	9	20	29	41

Porównajmy, jakie zmiany nastąpiły w kondycji Polaków w ciągu minionego roku. Punktem odniesienia będą pierwsze lata polskiej transformacji.

Tabela 4

w procentach

Doznawane uczucia	Wskazania respondentów w latach:				
	1989	1990	1991	1993	1994
Bycie nieszczęśliwym, w depresji	36	31	45	32	32
Duma ze swoich osiągnięć	24	31	20	18	20
Pewność, że wszystko układa się dobrze	28	29	15	20	22
Zniechęcenie, znużenie	59	52	62	49	49
Zdenerwowanie, rozdrażnienie	70	67	69	64	64
Bezradność	34	26	34	39	39
Wściekłość	41	33	40	32	36
Zadowolenie, bo coś się w życiu powiodło	29	32	21	22	24
Szczególne zainteresowanie czymś	35	36	26	24	26
Lekceważenie ze strony władzy	30	25	39	26	29
Połączono odpowiedzi "często" i "bardzo często".					

W wielu sferach życia emocjonalnego Polaków rok 1994 nie różnił się od roku ubiegłego. Większe zmiany w naszym stanie emocjonalnym nastąpiły między rokiem 1991 i 1993. Obecnie rzadziej niż przed trzema laty czujemy się nieszczęśliwi, znużeni, zdenerwowani i wściekli. Większą uwagę zwracamy na skuteczność naszych działań, dlatego też częściej niż w roku 1991 jesteśmy zadowoleni, bo coś się powiodło i wszystko dobrze się układa, nieco częściej jednak odczuwamy też bezradność.

Rok temu odnotowaliśmy zmniejszenie się - w stosunku do roku 1991 - odsetka badanych mających poczucie lekceważenia przez władzę. Był on wtedy niemal taki sam jak w roku 1990 - roku pierwszych wolnych wyborów samorządowych i prezydenckich. Obecnie nastąpił wzrost liczby badanych mających poczucie złego traktowania przez władzę.

Kondycja psychiczna badanych w bardzo istotnym stopniu zależy od zajmowanego przez nich miejsca w strukturze społeczeństwa². Najwięcej negatywnych emocji w minionym roku doświadczali ludzie w wieku przedemerytalnym (55-64 lata), z miast wielkich, a także średniej wielkości (21 tys. do 100 tys. ludności), badani z wykształceniem podstawowym, gospodynie domowe, renciści i emeryci, osoby o najniższych dochodach.

Najwięcej satysfakcji rok 1994 przyniósł ludziom młodym, uczniom i studentom, mieszkańcom wielkich miast, osobom z wykształceniem wyższym, badanym o wysokich dochodach, kadrze kierowniczej i inteligencji, prywatnym przedsiębiorcom. W porównaniu z rokiem ubiegłym, do grup przeżywających najwięcej pozytywnych emocji nie należą już rolnicy. Rok temu pojawienie się rolników wśród osób najbardziej usatysfakcjonowanych tłumaczyliśmy faktem objęcia przez Waldemara Pawlaka - człowieka wsi - funkcji premiera rządu. Miało to dla rolników ogromne znaczenie, było swego rodzaju kolektywnym poczuciem sukcesu, dającym wiarę we własne siły i nadzieję na przyszłość. Obecnie trudne warunki materialne miały prawdopodobnie decydujący wpływ na kondycję psychiczną ludzi polskiej wsi. Wśród najbardziej zadowolonych pozostali: młodzi, bogaci i wykształceni.

Zdarzenia dnia codziennego

Żadne z wydarzeń życia publicznego minionego roku nie skupiło uwagi większości Polaków. Przyjrzyjmy się w takim razie temu, co przydarzało im się w życiu prywatnym. Ile w minionym roku było zdarzeń przyjemnych, składających się na odczuwanie satysfakcji z życia, ile zaś przykrych, obniżających nastrojów. Punktem odniesienia dla zobrazowania naszego życia codziennego i świątecznego w minionym roku będą pierwsze lata polskiej transformacji.

² O każdym ze stanów emocjonalnych badani mówili, jak często go przeżywali. Mieli do wyboru odpowiedzi od bardzo często przez często, rzadko do wcale. Na tej podstawie utworzono skalę zadowolenia, przydzielając od 1 punktu za odpowiedź negującą przeżycie danej emocji pozytywnej do 4 punktów za odpowiedź wskazującą na bardzo częste przeżywanie danej emocji. Z emocjami negatywnymi postępowano analogicznie zamieniając wartości biegunów. Otrzymano skalę, która może przybierać wartości od minimalnej, równej 10 - oznaczającej brak jakichkolwiek przeżyć pozytywnych, do maksymalnej 40 - brak jakichkolwiek przeżyć negatywnych. Parametry skali: Średnia = 24,1. Mediana = 24. Dominanta = 24. Odchylenie standardowe = 4,9, Vmin = 10. Vmax = 38.

Tabela 5

w procentach

Zdarzenia, sytuacje	Wskazania respondentów w latach:			
	1989	1990	1993	1994
Pójście do kina	42	25	16	17
Pójście do teatru	18	13	8	10
Czytanie książki dla przyjemności	64	60	57	58
Udział w imprezie sportowej	26	23	23	24
Pójście z rodziną do restauracji	22	22	20	20
Urządzenie przyjęcia dla znajomych	65	66	55	55
Kupno czegoś atrakcyjnego, nie planowanego	39	35	27	29
Pożyczka pieniędzy od znajomych	50	40	39	36
Kupno losu na loterii	23	26	23	19
Brak poczucia bezpieczeństwa na ulicach miasta	45	40	46	41
Bycie okradzionym	11	--	10	11
Udział w strajku, demonstracji	8	2	3	2
Trudności z załatwieniem spraw w urzędzie gminnym	43	30	22	22
Wyjazd za granicę	--	--	13	11
Praca za granicą	6	5	3	4

Połączono odpowiedzi: "wiele razy", "kilka razy" i "raz".

Rok 1994 nie przyniósł istotnych różnic w jakości życia Polaków. Niemal w takim samym stopniu uczestniczyliśmy w kulturze jak w roku ubiegłym. Gwałtowne obniżenie się jakości życia kulturalnego Polaków nastąpiło w pierwszym roku transformacji ustrojowej. W porównaniu z rokiem 1989 ponad dwukrotnie zmniejszył się odsetek badanych, którzy w minionym roku byli chociaż raz w kinie lub teatrze. Obecnie mniej jest również osób, które szukały przyjemności w przeczytaniu książki.

Nie zmieniła się w porównaniu z 1993 rokiem intensywność więzi towarzyskich, które przed czterema laty były wyraźnie silniejsze. Obecnie mniej osób urządziło przyjęcia dla znajomych, mniej również - w porównaniu z rokiem 1989 - pożyczało pieniądze. Zmniejszanie się w ciągu czterech lat odsetka badanych, którzy pożyczali pieniądze od znajomych, świadczy raczej o trudnościach ze znalezieniem osób gotowych udzielić pożyczki niż o braku takiej potrzeby czy konieczności. Obecnie mniej jest również osób, które wydały pieniądze w sposób

nie planowany, kupując coś bardzo atrakcyjnego. Oznaczać to może z jednej strony sytuację, w której ludzie liczą się z każdą złotówką, z drugiej zaś - zmianę w pojęciu "atrakcyjności". Obecnie "atrakcyjne" (w porównaniu z rokiem 1989) towary leżą zazwyczaj na półkach sklepowych, czekając na swoich nabywców.

Nieznacznie zmieniła się wielkość poczucia zagrożenia przestępczością. W minionym roku dwie piąte badanych przeżywało takie chwile, gdy nie czuli się bezpiecznie na ulicach miasta, a co dziesiąta osoba została okradziona.

Pozytywną zmianą, której źródła tkwią w polskiej transformacji ustrojowej, jest bardzo wyraźne zmniejszenie się (z 43% w 1989 r. do 22% obecnie) odsetka badanych, którzy napotkali trudności przy załatwianiu swoich spraw w urzędzie gminnym. Okazuje się, że - w przekonaniu zwykłych obywateli - samorzady gminne pracują lepiej, są skuteczniejsze w załatwianiu ich spraw niż "terenowe organa władzy" okresu realnego socjalizmu. Warto podkreślić, że zmiany we władzach samorządowych, związane z wyborami z czerwca '94, nie wpłynęły na ocenę sprawności załatwiania spraw przez urzędników gminnych.

Przyjrzyjmy się jeszcze dokładniej, kogo przede wszystkim dotyczą omówione sytuacje i zdarzenia.

► Kto był w kinie, teatrze, z rodziną w restauracji lub czytał książkę?

- ludzie młodzi, mieszkańcy wielkich miast, osoby z wykształceniem średnim i wyższym, inteligencja i pracownicy umysłowi, uczniowie i studenci, ludzie o wyższych dochodach, nie uczestniczący w praktykach religijnych.

Te ogólne zależności zilustrujemy kilkoma przykładami. W minionym roku w kinie było 78% uczniów i studentów, jedna trzecia mieszkańców wielkich miast, ale tylko 8% rolników, 7% osób z wykształceniem podstawowym i 5% rencistów i emerytów. Z kolei w teatrze było 38% ludzi z wykształceniem wyższym, 45% uczniów i studentów oraz tylko 2% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 2% rolników i 1% robotników niewykwalifikowanych. Z rodziną w restauracji obok wskazanych wyżej grup równie często bywali w minionym roku także prywatni przedsiębiorcy, którzy jednak zdecydowanie rzadziej brali udział

w wydarzeniach życia kulturalnego. Warto zaznaczyć, że w porównaniu z rokiem 1993 aktywne uczestnictwo w kulturze jest udziałem grup społecznych stojących najwyżej w hierarchii społeczeństwa.

▶ Kto urządził przyjęcie dla znajomych?

- osoby z wykształceniem średnim i wyższym, inteligencja i pracownicy umysłowi, prywatni przedsiębiorcy, ludzie o wyższych dochodach. Rzadziej niż w zeszłym roku przyjęcia dla znajomych organizowali ludzie młodzi.

▶ Kto pożyczał pieniądze od znajomych?

- ludzie młodzi i w średnim wieku (poniżej 44 roku życia), robotnicy wykwalifikowani i niewykwalifikowani, osoby o najniższych dochodach.

▶ Kto nie czuł się bezpiecznie na ulicy?

- mieszkańcy wielkich miast, osoby z wykształceniem powyżej średniego, pracownicy umysłowi, prywatni przedsiębiorcy, osoby o dochodach powyżej średnich.

▶ Kto został okradziony?

- prywatni przedsiębiorcy, osoby z wykształceniem wyższym, o wysokich dochodach.

▶ Kto miał trudności z załatwieniem spraw w urzędzie gminnym?

- prywatni przedsiębiorcy, osoby z wykształceniem wyższym, mieszkańcy wielkich miast, bezrobotni, osoby o wysokich dochodach.

▶ Kto był za granicą?

- badani z wykształceniem wyższym, prywatni przedsiębiorcy, kadra kierownicza i inteligencja oraz osoby o wysokich dochodach.

★

★ ★

Rok 1994 był w opinii badanych pozbawiony spektakularnych, godnych zapamiętania wydarzeń i wybijających się politycznych indywidualności. W jego retrospektywnej, całościowej ocenie dominują wartości odległe zarówno od skrajnego krytycyzmu, jak i od euforii. Może to oznaczać poczucie marazmu i zastoju lub też pożądaną stabilizację.

Oczekiwania wobec nadchodzącego roku są mniej optymistyczne niż te, które formułowaliśmy rok temu. Wciąż jednak optymizm przeważa nad pesymizmem, największa zaś grupa badanych oczekuje, że rok 1995 będzie taki sam jak 1994.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Zbliżamy się do końca roku. Czy mógłby(mogłaby) Pan(i) powiedzieć, jaki był, najogólniej rzecz biorąc, 1994 rok dla Pana(i) osobiście?

(%)

	Dobry	Ani dobry, ani zły	Zły	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	44	29	0	1164
Płeć					
Mężczyźni	26	45	28	0	554
Kobiety	26	43	30	0	610
Wiek					
do 24 lat	37	40	24	0	161
25-34	33	41	26	0	191
35-44	24	44	32	0	247
45-54	22	43	36	0	202
55-64	23	47	29	1	169
65 lat i więcej	21	49	29	1	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	50	30	1	443
Miasto do 20 tys.	30	37	33	0	138
od 21 do 100 tys.	24	46	29	0	240
101-500 tys.	32	42	26	0	189
501 tys. i więcej mieszk.	40	32	28	0	153
Region					
Północny	34	38	27	1	120
Zachodni	23	41	36	0	122
Środkowozachodni	24	36	39	0	174
Środkowy	28	38	33	1	202
Wschodni	22	49	29	0	161
Południowo-wschodni	26	46	28	0	184
Południowo-zachodni	28	57	16	0	202
Wykształcenie					
Podstawowe	17	47	36	0	456
Zasadnicze zawodowe	22	46	32	0	288
Średnie	37	43	20	0	345
Wyższe	49	29	21	0	75
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	38	48	14	0	60
Prac. umysł. niż. szczebla	43	36	21	0	100
Pracownicy fiz.- umysł.	30	42	28	0	66
Robotnicy wykwalifikowani	31	39	29	0	126
Robotnicy niewykwalifik.	16	50	33	1	68
Rolnicy	13	52	35	0	79
Prywatni przedsiębiorcy	57	26	17	0	51
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	19	50	30	1	385
Uczniowie i studenci	54	36	11	0	60
Bezrobotni	9	39	51	0	95
Gospodynie domowe i inni	24	42	34	0	73
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł	15	43	42	1	332
1250 tys. - 1999 tys.	15	49	36	0	234
2000 tys. - 2749 tys.	26	52	22	0	329
2750 tys. - 3249 tys.	43	37	19	1	116
3250 tys. i powyżej	60	24	15	0	116
Ocena własnych war. mater.					
Złe	10	37	53	1	482
Średnie	28	56	16	0	501
Dobre	65	29	5	1	178
Zainteresowanie polityką					
Duże	42	31	27	0	120
Średnie	28	45	27	0	447
Małe lub żadne	22	46	32	0	597
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	31	34	35	0	90
Raz w tygodniu	25	48	27	0	646
Kilka razy w roku	25	41	33	1	314
W ogóle nie uczestniczy	33	38	29	0	114
Poglądy polityczne					
Lewica	30	40	29	0	206
Centrum	29	42	29	0	358
Prawica	33	44	23	0	242
Trudno powiedzieć	17	49	34	1	357

Tabela 2. Czy mógłby(mogłaby) Pan(i) powiedzieć, jaki był, najogólniej rzecz biorąc, 1994 rok dla Pana(i) rodziny?

(%)

	Dobry	Ani dobry, ani zły	Zły	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	50	27	0	1155
Płeć					
Mężczyźni	24	49	27	1	550
Kobiety	21	52	27	0	605
Wiek					
do 24 lat	23	50	27	0	160
25-34	34	46	20	1	191
35-44	22	50	27	0	246
45-54	17	49	34	0	202
55-64	19	54	27	0	166
65 lat i więcej	18	54	27	1	190
Miejsce zamieszkania					
Wieś	17	54	29	1	440
Miasto do 20 tys.	29	45	26	0	137
od 21 do 100 tys.	19	56	24	0	237
101-500 tys.	27	48	25	0	189
501 tys.i więcej mieszk.	31	39	29	0	153
Region					
Północny	25	48	26	0	119
Zachodni	19	56	25	0	122
Środkowozachodni	21	41	37	1	174
Środkowy	29	40	31	1	198
Wschodni	19	54	27	0	160
Południowo-wschodni	16	59	24	1	182
Południowo-zachodni	25	56	19	0	201
Wykształcenie					
Podstawowe	13	52	34	1	451
Zasadnicze zawodowe	22	51	26	1	288
Średnie	29	51	20	0	341
Wyższe	47	34	19	0	75
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	38	48	14	0	59
Prac.umysł.niż.szczębla	25	60	16	0	100
Pracownicy fiz.- umysł.	27	45	28	0	66
Robotnicy wykwalifikowani	33	42	25	1	125
Robotnicy niewykwalifik.	19	53	28	0	67
Rolnicy	14	56	30	0	78
Prywatni przedsiębiorcy	58	30	12	0	51
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	15	55	30	1	381
Uczniowie i studenci	30	46	24	0	60
Bezrobotni	7	50	43	0	94
Gospodynie domowe i inni	23	47	29	0	73
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys.zł	12	49	39	1	331
1250 tys. - 1999 tys.	14	50	35	0	232
2000 tys. - 2749 tys.	23	58	19	0	327
2750 tys. - 3249 tys.	31	50	18	1	114
3250 tys. i powyżej	55	31	14	0	115
Ocena własnych war. mater.					
Złe	7	41	50	1	477
Średnie	22	65	12	0	499
Dobre	61	33	6	0	176
Zainteresowanie polityką					
Duże	38	42	20	0	119
Średnie	26	47	26	1	441
Małe lub żadne	16	54	29	0	595
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	29	41	29	0	90
Raz w tygodniu	22	53	24	0	642
Kilka razy w roku	22	45	32	0	310
W ogóle nie uczestniczy	17	54	29	0	113
Poglądy polityczne					
Lewica	20	52	28	0	206
Centrum	25	49	25	1	355
Prawica	31	45	24	0	240
Trudno powiedzieć	14	55	30	1	355

Tabela 3. Czy mógłby(mogłaby) Pan(i) powiedzieć, jaki był, najogólniej rzecz biorąc, 1994 rok dla Polski?

(%)

	Dobry	Ani dobry, ani zły	Zły	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	46	26	11	1159
Płeć					
Mężczyźni	17	50	25	8	553
Kobiety	17	43	27	14	607
Wiek					
do 24 lat	18	46	28	8	160
25-34	12	50	28	10	191
35-44	17	49	25	9	245
45-54	17	49	24	10	202
55-64	15	50	29	6	167
65 lat i więcej	20	35	24	21	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	46	28	12	442
Miasto do 20 tys.	15	53	25	8	136
od 21 do 100 tys.	22	42	26	11	239
101-500 tys.	17	45	28	10	189
501 tys. i więcej mieszk.	19	49	21	11	153
Region					
Północny	20	44	28	7	120
Zachodni	19	48	27	6	122
Środkowozachodni	11	42	32	15	174
Środkowy	20	43	30	7	199
Wschodni	12	55	21	12	158
Południowo-wschodni	11	52	28	8	184
Południowo-zachodni	23	42	18	17	202
Wykształcenie					
Podstawowe	14	40	29	17	454
Zasadnicze zawodowe	15	50	24	10	288
Średnie	22	51	23	5	342
Wyższe	15	51	30	3	75
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	10	50	33	7	60
Prac. umysł. niż. szczebla	29	41	26	4	98
Pracownicy fiz. - umysł.	12	58	19	12	66
Robotnicy wykwalifikowani	19	54	17	9	126
Robotnicy niewykwalifik.	10	47	31	13	68
Rolnicy	12	43	37	8	79
Prywatni przedsiębiorcy	27	46	23	4	51
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	16	45	24	15	383
Uczniowie i studenci	18	37	38	6	60
Bezrobotni	12	53	27	7	94
Gospodynie domowe i inni	17	36	28	18	73
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł	11	42	30	17	332
1250 tys. - 1999 tys.	12	47	30	11	234
2000 tys. - 2749 tys.	20	49	21	11	326
2750 tys. - 3249 tys.	23	49	23	5	116
3250 tys. i powyżej	25	52	22	2	116
Ocena własnych war. mater.					
Złe	10	41	35	14	480
Średnie	17	54	20	9	500
Dobre	35	41	19	6	176
Zainteresowanie polityką					
Duże	25	50	25	0	120
Średnie	17	49	26	8	443
Małe lub żadne	14	44	27	15	596
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	38	27	14	89
Raz w tygodniu	17	44	29	11	646
Kilka razy w roku	16	52	21	11	310
W ogóle nie uczestniczy	14	52	26	8	114
Poglądy polityczne					
Lewica	22	48	23	7	204
Centrum	16	55	22	6	357
Prawica	20	44	27	8	242
Trudno powiedzieć	12	38	32	19	356

Tabela 4. Jak będzie w 1995 roku? Czy będzie on dla Pana(i) osobiście: (%)

	Lepszy niż '94	Taki sam	Gorszy	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	39	17	16	1164
Płeć					
Mężczyźni	28	37	18	17	554
Kobiety	27	41	16	16	610
Wiek					
do 24 lat	49	29	10	12	161
25-34	31	40	17	11	191
35-44	27	36	21	16	247
45-54	26	48	10	16	202
55-64	19	40	22	19	169
65 lat i więcej	16	40	19	25	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	21	43	18	18	443
Miasto do 20 tys.	31	46	10	14	138
od 21 do 100 tys.	31	37	17	15	240
101-500 tys.	35	32	15	18	189
501 tys. i więcej mieszk.	29	34	23	15	153
Region					
Północny	39	35	16	9	120
Zachodni	23	41	27	9	122
Środkowozachodni	25	43	17	15	174
Środkowy	26	38	19	18	202
Wschodni	37	32	15	17	161
Południowo-wschodni	19	51	14	16	184
Południowo-zachodni	27	34	14	25	202
Wykształcenie					
Podstawowe	18	41	16	24	456
Zasadnicze zawodowe	30	39	16	15	288
Średnie	35	37	19	9	345
Wyższe	40	33	16	11	75
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	32	37	17	14	60
Prac. umysł. niż. szczebla	24	47	13	15	100
Pracownicy fiz.- umysł.	30	40	13	17	66
Robotnicy wykwalifikowani	31	44	16	10	126
Robotnicy niewykwalifik.	39	34	16	11	68
Rolnicy	23	46	17	14	79
Prywatni przedsiębiorcy	52	21	11	16	51
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	19	40	21	20	385
Uczniowie i studenci	47	31	7	15	60
Bezrobotni	28	34	16	22	95
Gospodynie domowe i inni	27	40	20	14	73
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł	26	40	17	17	332
1250 tys. - 1999 tys.	24	42	19	16	234
2000 tys. - 2749 tys.	25	41	16	17	329
2750 tys. - 3249 tys.	30	33	19	18	116
3250 tys. i powyżej	43	36	12	9	116
Ocena własnych war. mater.					
Złe	22	34	24	20	482
Średnie	28	44	13	15	501
Dobre	41	41	8	10	178
Zainteresowanie polityką					
Duże	43	36	14	6	120
Średnie	28	42	17	14	447
Małe lub żadne	24	38	18	21	597
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	36	35	10	20	90
Raz w tygodniu	27	42	17	14	646
Kilka razy w roku	26	37	18	18	314
W ogóle nie uczestniczy	29	31	20	21	114
Poglądy polityczne					
Lewica	32	41	18	8	206
Centrum	31	40	18	11	358
Prawica	32	41	17	10	242
Trudno powiedzieć	18	36	15	31	357

Tabela 5. Jak będzie w 1995 roku? Czy będzie on dla Pana(i) rodziny: (%)

	Lepszy niż '94	Taki sam	Gorszy	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	25	42	16	17	1159
Płeć					
Mężczyźni	25	40	17	17	551
Kobiety	25	43	16	16	608
Wiek					
do 24 lat	35	46	7	11	161
25-34	33	39	19	9	191
35-44	26	38	20	15	246
45-54	23	49	11	18	201
55-64	19	37	24	20	169
65 lat i więcej	14	42	16	28	191
Miejsce zamieszkania					
Wieś	21	46	17	17	442
Miasto do 20 tys.	25	50	11	15	138
od 21 do 100 tys.	29	39	19	14	237
101-500 tys.	33	33	14	21	189
501 tys. i więcej mieszk.	23	39	21	17	153
Region					
Północny	33	38	17	12	119
Zachodni	24	39	28	9	121
Środkowozachodni	25	45	16	14	174
Środkowy	22	42	17	19	200
Wschodni	34	33	16	18	161
Południowo-wschodni	17	53	14	16	183
Południowo-zachodni	24	39	11	25	201
Wykształcenie					
Podstawowe	18	44	15	23	453
Zasadnicze zawodowe	27	44	15	15	288
Średnie	31	39	19	10	343
Wyższe	35	31	19	16	75
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	38	34	20	8	59
Prac. umysł. niż. szczebla	22	43	21	14	100
Pracownicy fiz.- umysł.	21	51	11	18	66
Robotnicy wykwalifikowani	27	47	16	11	125
Robotnicy niewykwalifik.	39	40	14	7	68
Rolnicy	22	47	17	14	78
Prywatni przedsiębiorcy	48	31	6	16	51
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	17	40	19	23	383
Uczniowie i studenci	37	44	4	15	60
Bezrobotni	24	42	13	21	95
Gospodynie domowe i inni	26	39	22	13	73
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł	23	44	16	17	331
1250 tys. - 1999 tys.	19	46	20	15	233
2000 tys. - 2749 tys.	24	41	17	18	328
2750 tys. - 3249 tys.	33	31	17	20	114
3250 tys. i powyżej	41	40	9	11	115
Ocena własnych war. mater.					
Złe	20	35	24	21	478
Średnie	24	47	13	15	500
Dobre	39	46	6	9	178
Zainteresowanie polityką					
Duże	35	41	18	7	119
Średnie	26	44	17	13	445
Małe lub żadne	23	40	16	21	595
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	28	42	8	23	90
Raz w tygodniu	25	44	17	14	644
Kilka razy w roku	24	41	17	19	312
W ogóle nie uczestniczy	27	35	16	22	113
Poglądy polityczne					
Lewica	30	40	20	10	206
Centrum	30	43	19	8	357
Prawica	30	43	15	11	241
Trudno powiedzieć	14	40	13	33	356

Tabela 6. Jak będzie w 1995 roku? Czy będzie on dla Polski:

(%)

	Lepszy niż '94	Taki sam	Gorszy	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	30	12	25	1159
Płeć					
Mężczyźni	32	28	15	25	552
Kobiety	33	31	10	26	607
Wiek					
do 24 lat	39	28	10	23	161
25-34	39	28	18	15	191
35-44	31	31	12	26	247
45-54	32	33	6	29	202
55-64	27	30	17	26	164
65 lat i więcej	29	27	12	32	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	29	30	14	27	438
Miasto do 20 tys.	30	42	4	24	138
od 21 do 100 tys.	40	28	9	23	240
101-500 tys.	37	24	14	25	189
501 tys. i więcej mieszk.	29	28	19	25	153
Region					
Północny	44	23	16	17	120
Zachodni	37	34	15	14	122
Środkowozachodni	33	27	10	30	174
Środkowy	24	32	16	28	200
Wschodni	40	27	13	21	159
Południowo-wschodni	28	36	13	23	184
Południowo-zachodni	30	28	8	35	200
Wykształcenie					
Podstawowe	29	27	11	33	451
Zasadnicze zawodowe	31	31	12	25	288
Średnie	38	32	13	17	345
Wyższe	38	30	16	16	75
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	32	36	16	16	60
Prac. umysł. niż. szczebla	37	22	15	26	100
Pracownicy fiz.- umysł.	25	37	8	29	66
Robotnicy wykwalifikowani	37	34	16	13	126
Robotnicy niewykwalifik.	35	27	12	26	68
Rolnicy	27	39	12	21	77
Prywatni przedsiębiorcy	56	15	9	20	51
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	29	30	13	28	384
Uczniowie i studenci	34	33	13	21	60
Bezrobotni	35	23	7	35	95
Gospodynie domowe i inni	29	29	10	33	71
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł	32	27	13	28	329
1250 tys. - 1999 tys.	27	30	14	29	234
2000 tys. - 2749 tys.	32	30	10	27	327
2750 tys. - 3249 tys.	35	35	12	18	116
3250 tys. i powyżej	43	33	14	11	116
Ocena własnych war. mater.					
Złe	27	24	18	31	482
Średnie	33	35	9	23	498
Dobre	45	29	9	17	177
Zainteresowanie polityką					
Duże	43	33	9	15	120
Średnie	32	33	14	20	447
Małe lub żadne	31	26	12	31	592
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	41	22	13	24	89
Raz w tygodniu	33	32	12	23	642
Kilka razy w roku	32	27	13	29	314
W ogóle nie uczestniczy	28	29	16	27	114
Poglądy polityczne					
Lewica	38	35	11	16	206
Centrum	40	29	14	17	358
Prawica	32	34	16	18	242
Trudno powiedzieć	22	24	9	44	353